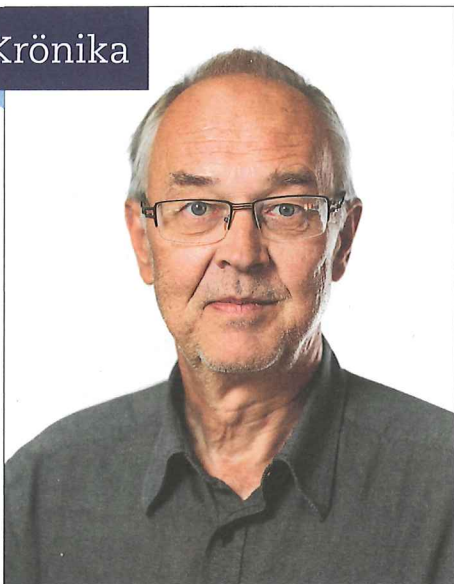

Krönika

FOTO TOR JOHANSSON

Nils Funcke

Nils Funcke är journalist och universitetsadjunkt vid Institutionen för mediastudier. Han har bland annat tilldelats Stora Journalistpriset och är expert på tryck- och yttrandefrihet. I år fyller tryckfrihetsförordningen 250 år.

”Efter perioder av kraftig anemi har jag fått transfusioner”

Hur skulle det låta om Tryckfrihetsförordningen och Yttrandefrihetsgrundlagen möttes i en podcast? Månadens krönikör har lyssnat:

- Välkomna till Fria-ordet-podden med mig TF och lillebrorsan YGL.
- Tack. Vad säger du om att börja i 1700-talet?
- Jag kommer omgående att tänka på naturvetaren Peter Forsskål. Han åskådliggör att tryckfriheten inte bara drevs fram av de som vill förändra statskicket utan även av verksamma vid universiteten som ville kränga tvångströjan av vetenskaperna.
- Det var ju sju år före din tillkomst och långt före min som han skrev *Tankar om borgerliga friheten* 1759. Den känns giltig än idag.
- Forsskål förklarar att ”skrivfriheten uppdriver vetenskaperna till sin höjd, röjer alla skadliga författningar, tyglar alla ämbetsmäns orättvisa och är regeringens tryggaste försvar i ett fritt rike...”
- Vackert. Född på 1990-talet kan jag tycka att känns lite högtravande. Men visst är det vackert och sammanfattar själva kärnan i tryck- och yttrandefriheten.
- Det tyckte också kungen. Trots att censorn godkänt skriften lystes den i bann av kanslikollegiet (regeringen). Forsskåls läromästare Linné tvingades springa runt i Uppsala och konfiskera de exemplar han hittade.
- Linné gillade i sin lärnlunge. När Forsskål dog uppkallade han en nässla efter honom, *forskålea tenacissima*, som kännetecknas av envishet och seghet.
- Var finner vi den segheten idag? Vad säger du som åderlåtits i omgångar i 250 år.
- Hmm, bekymmersamt. Men först ska sägas att efter perioder av kraftig anemi har jag fått transfusioner. Det skedde t.ex. 1810 efter det gustavianska eländet, och inte minst 1949 efter andra världskriget.
- Berätta.
- Vi skulle hållas oss väl med tyskarna. Regeringen påbjöd inte bara en statlig neutralitet, också en andlig neutralitet. Med värdjanden, administrativa metoder och en vilande censur lag begränsades tryckfriheten. Tidningar och

böcker konfiskerades och belades med transportförbud samtidigt som tyska trupper fick fri passage genom landet. Jag hade det tufft. Justitieminister K G Westman var finurlig. Som rättshistoriker kände han mig i varje skrymsle och letade upp bestämmelser som ansågs antikverade.

- Apropå vilande bestämmelser har även jag några sådana i bagaget. Det är möjligt för domstolar att förbjuda någon att bedriva närradio, en rest av indragningmakten.
- Jag har också sådan barlast. Utgivningen av periodiska skrifter kan förbjudas i vissa undantagsfall.
- Transfusionerna då?
- Sedan 1949 års TF som innebar inte bara nytt blod utan byte av stamceller har det skett små förändringar. I huvudsak till det bättre, som under 1970-talet då de sista resterna av förbudet att kritisera religionen och riterna rensades.
- På min kant har det blivit möjligt för bloggare att få samma skydd som etablerade medierna. Men år 2012 sker något. Yttrandefrihetskommittén presenterar förslag som skulle stärka yttrandefriheten men också sådant som skulle försvaga den. Regering och riksdag genomför endast de negativa åtgärderna.
- Ja, och för en månad sedan kom Mediegrundlagskommittén med sina förslag som förutom några marginella förbättringar lägger förslag som begränsar yttrandefriheten. Bestämmelser som legat i grundlagarna föreslås bli flyttade till vanlig lag t.ex. för att svenska myndigheter ska kunna samarbeta med andra länder och för att anpassa oss till EU.
- Vart tog ambitionen att jag skulle vara orygglig grundlag vägen?
- Jag hoppas professorer, lektorer och studenter inser att vi bägge är en förutsättning för den akademiska friheten och protesterar. Utan oss inga teser och antiteser och därmed heller inga synteser.